

Pānui Pāpāho: Kua whakairihia ngā pūrongo a Richard Benton mō te reo Māori ki te ipurangi

Rāpare 13 o Mahuru 2017

I ngā tau 1973–1979, i ārahina e Richard rāua ko Nena Benton te rangahau reo ā-hapori tuatahi mō te reo Māori ki Aotearoa. Kotahi rau, whā tekau mā toru ngā pūrongo i puta mai i te rangahau rā e aronui ana ki tēnā, ki tēnā hapori. Tae noa mai ki tēnei wā, me uaua ka kitea ēnei pūrongo. Kua whakamamatitia [ēnei pūrongo](#) e NZCER, hei pānui mā te iwi nui tonu.

Kei te koa a NZCER ki te whakahoki i ngā pūrongo ki ngā whānau, ki ngā hapori, ki ngā hapū me ngā iwi i whai wāhi mai ki tēnei rangahau i tērā 40 tau.

I kuhu atu ngā kaikōrero reo Māori ki ngā kāinga o ngā whānau e 6,500, arā, neke atu i te 30,000 ngā tāngata i uiuia kia kitea te noho a te reo Māori i te ngahuru tau 1970. I karangahia ai tēnei kaupapa ko te rangahau a Benton, nāna i whakaatu mai te noho mōrearea a te reo Māori i taua wā. I kōkiritia tēnei rangahau e Te Wāhanga, koia te rangapū o NZCER i ārahina e Richard Benton.

E ai ki Te Taura Whiri i Te Reo Māori, ko tēnei rangahau matua tētahi o ngā tohu whakaaraara i te kaupapa o te whakarauoratanga o te reo Māori. Inā te nui o te whai pānga a tēnei rangahau, ko tā te Pūrongo mō te reo Māori a Te Rōpū Whakamana i te Tiriti o Waitangi 1986:

“Kei ngā whārua, kei ngā papakāinga ko te reo Māori te reo matua i ngā mahi katoa o taua iwi rā, kei a rātou te oranga o te reo Māori i te rautau 20. Ko tā Dr Benton, he whakaahua i te ngaronga o te reo i te nuinga o ngā papakāinga Māori, nā konā, i kitea ai te nui o te mate o te reo Māori. Ināianei, e mārama ana te kite atu, tērā anō te pōhēhē nui o taua wā, ka ora te reo i aua papakāinga.”

Ko te tohutohu a te Pūrongo a Te Rōpū Whakamana i te Tiriti o Waitangi, me whakature te reo, me whakatū hoki tētahi kaupapa ārahi i te reo. I te tau 1987, i whakatauria Te Ture Reo Māori 1987, ā, i whakatūria Te Taura Whiri i te Reo Māori.

Kāore ngā ingoa o ngā tāngata i roto i ngā pūrongo i whakapuakina, heoi, i rangona ngā reo. He nui ngā kōrero i puta mō te reanga i patua mō te kōrero Māori i te kura. Nā, kāore taua hunga i whāngai i te reo Māori ki ā rātou tamariki, “Kei whiua rātou pēnei i a au mō te kōrero Māori te take.”

Hei whai i te ara nā Benton i para, ko tā Te Wāhanga he whakaputa i ētahi rangahau anō mō te ora o te reo Māori ki ngā kāinga me ngā hapori. He mea tonu te kaupapa o Te Ahu o te reo Māori nā Te Taura Whiri i te reo Māori, ā, kei te tūhuratia ētahi whānau kei ngā hapori e iwa e

mahi ana ki te whakarauora i te reo Māori hei reo kōrero, hei reo matua i ngā wā katoa. Hei tā te rangahau a Benton, ka mate te reo i te hinganga o “te whakamutunga o ngā kaikōrero i whāngaia ki te reo i tana tamarikitanga”. Hei tā Te Ahu o te reo Māori, “I ngā hapori katoa... tērā ētahi whānau... e kaha tonu ana te kōrerotia o te reo Māori i waenga i ngā reanga.” Kāore taua āhuatanga i kitea i ētahi o ngā hapori i rangahaua e Benton i tērā 40 tau, nā, he tohu pai tēnei mō te reo Māori o nāianei.

<http://www.nzcer.org.nz/survey-language-use-m-ori-households-and-communities-1973-1978-reports-participants>

Whakapā mai ki te Kaiwhakahaere pāpāho o NZCER, ki a Dinah Vincent

Dinah.vincent@nzcer.org.nz

Waea: 04 802 1467

Waea Kawe: 021 0273 8188